

Živali — vremenski proroki.

Spisal K. S.

(Konec.)

e zanesljivejši vremenski proroki pa so ptice, posebno ptice selilke. Vse te morajo o pravem času odleteti iz naših krajev v južne kraje, ker bi sicer ne dobile hrane in bi morale žalostno poginiti, kar se časih tudi zgodi zaostalim lastovicam in drugim pticam. Ob takem času lahko opazujemo celo na vseh pticah selilkah, ki jih imamo zaprte v gajbicah, jako veliko nemirnost. Navadno letajo živahno semtertja ter silijo med žicami prodreti, da bi ušle.

Najnavadnejši prorok je naš paglavec vrabec. Če vrabci močno cvrče in zvečer glasno kriče ali pa se v pesku in prahu kopljejo, bo dež.

Ako ščinkovci nehajo peti in nemirno letajo, enoglasni „šrip — šrip“ ponavljajoč, bo slabo vreme. Jako nemirni pred nevihto so krivokljuni zaradi velike občutljivosti za elektriko. Tudi drozgi naznanjajo dež s tem, da prenehajo peti in s svojim nemirnim letanjem.

Škorca smatrajo za deževno ptico, zakaj njegov glasni vrišč namesto veselega žvižga naznanja dež. Ako vale škorci že v aprilu, pravijo, da bo lep maj, ako pa vale šele koncem aprila ali v začetku maja, tedaj pričakujejo v maju slabo vreme, kakor tudi, ako letajo počasi in v gostih jatah.

Na jako dobrem glasu kot vremenski proroki so vrani ne samo med ljudstvom, ampak tudi pri ptičjeslovcih. Tako znači visok polet planinskega vrana, da pritisne mraz, medtem ko se lahko sklepa iz nizkega leta, da mraz kmalu odneha.

Neki opazovalec je imel srako, ki je bila popolnoma krotka. Zaradi tega jo je pustil letati okrog, ne da bi ji bil pristrigel peruti. Kadar je ta sraka glasno kričala svoj „kra — kra!“ in izgovarjala pogosto par priučenih besed, tedaj je prišlo gotovo slabo vreme. Ako ima deževati, snežiti ali da prihaja vetrovno, letajo vrane v velikih jatah tik zemlje. Navadni glas črnega krokarja je močan, globok „kra — kra!“ ali pa visok „kruh — kruh“. Ako pa bo deževno ali viharo vreme, ponavlja z veliko težavo komaj slišno: „klakleklake, klakleklake“. Če se siva vrana dobro počuti, naznanja to z dolgo zategnjenim „krae, krae“ ali pa posameznim „kraehorr, kraehorr“, ako pa se bliža slabo vreme, jo slišimo oglašati se z visokim „tlak — tlak — kluk — kluk“ ali pa z nizkim „kolk — kolk — talk — talk — doalk — doalk“ in drugimi različnimi glasovi. Ako prihajajo močni vetrovi, se vzdigavajo poljske vrane poleti ob mirnem, gorkem vremenu krdeloma v višave, da jih je komaj videti. Krožeč nekaj časa v zraku, se bliskoma spuste iz višine z velikim šumom. Ako odlete vrane pozimi v velikih jatah proti jugozahodni strani, tedaj imamo kmalu sneg in mraz. Nasprotno pa nastopi jug, če se krokarji, srake, vrani sploh zadovoljno počutijo.

Če ne letajo škrjanci, lastovke in taščice visoko v zraku, ni pričakovati lepega vremena; istotako če slavec neha že pred polnočjo s svojim petjem, ali ako si palček išče lukenj, se živo vede in poje.

Jako zanesljivi proroki so nekatere žolne. Opazovali so več let ujete črne žolne v dunajskem živalskem vrtu. Kadar so neprestano trkale po vejah in obenem vpile, so služabniki takoj vedeli, da bo par ur pozneje deževalo. Ako zelena žolna in smrdokavra pogostoma vpije, ali se kragulj med gosto vejevje skriva ter si s kljunom gladi perje, ter čuk nenavadno zgodaj zvečer popusti svoje skrivališče, je pričakovati dežja, toda lepo vreme je, če uka uharica vso noč. Navihta preti od one strani, proti kateri je obrnjena štokrlja z glavo, skrito v perju, nad svojimi mladiči v gnezdu. Ako ob mehkem vremenu divje gosi in race odlete proti jugu, tedaj gotovo nastopi v par dneh mrzlo vreme, nasprotno pa se zgodi, ako odlete proti severu. Jako razburjeno gaganje in živahno kretanje ter potapljanje domačih gosi in rac znači, da nastane vetrovno in deževno vreme. Če pa si snažijo race perje s kljunom in pri tem močno bijejo s perutmi, bo kmalu veter. Če leté žerjavi vedno v ravni smeri, se nam obeta lepo vreme, ako pa izpremene ravno smer, pride deževno vreme. V tem slučaju kriče žerjavi posebno močno in veliko. Samec kriči zategnjen „kru — kru“, samica takoj nato „krüê — krüê“, kar se sliši skupno kot jako otožni „krukrüê — krukrüê“. Navadno leta priba tik nad zemljo; ako leta višje, tedaj bo dež. Ako zapazimo tonovščico jeseni na vodah sredi mest, pride navadno vihar.

Poljedelec pričakuje mokro poletje, če prileti prepelica takoj po vrnitvi iz južnih krajev na polje, nasprotno vreme pa bo, ako ostane v močvirnih krajih. Tudi razne morske ptice naznanjajo na odprtem morju mornarju vihar; n. pr.: burjevke, viharнице, čigre i. t. d. Ako golobi v velikem številu letajo v golobnjake ali pa mirno in leno čepe na strehi, bo deževno vreme, medtem ko bo stalno lepo, če se zadovoljno raztezajo na solncu.

Pozno na večer na polja vračajoči se divji golobi prinašajo navadno dež za drugi dan. Kadar se kokoši pridno v pesku kopljejo, pav vpije, pegatka z vriščečim krikom leta na plotove in drevesa, bo gotovo deževno vreme. Ako se kokoške hitro zaporedoma potapljajo, bo dež, in če na valovitem površju vode mirno plavajo in se še vedno potapljajo, tedaj smo lahko pripravljeni na trajno deževje.

A tudi med plazivci in krkonj je obilo vremenskih prorokov. Omenjam tu samo najbolj znane.

Kadar se martinčki in kače ne prikažejo iz svojih skrivališč, bo dež. Glasno reglanje žab in žalostno kvakanje urhov je za poljedelca znak trajnega lepega vremena. Ljudje mislijo, da je glasno reglanje zelene rege znamenje za dež, zato jo pogostoma kot vremenskega proroka drže v steklenicah in jo hranijo z muhami, toda temu je le deloma resnica. Res je, da čuti zelena rega kakor druge izpremembo vremena že vnaprej, kar se da določiti. Kar pa se tiče nje regljanja in vedenja, bi lahko sklepali na vreme šele po jako dolgem opazovanju.

Zanesljivi vremenski prorok je japonski veliki močerad. Tega pol metra dolgega repatega krkona so imeli v dunajskem živalskem akvariju. Hranili so ga z malimi ribami, paglavci, deževniki in s kosci mesa. Ako je postal močerad, ki je navadno mirno ležal v kotu posode, nemiren in je začel bljuvati napol prebavljeno hrano, tako da je bila voda vsa motna, je sluga vedel, da bo v par urah gotovo dež. Istotako kakor japonski močerad se vedejo tudi nekatere ribe, ki živijo v blatu. Tudi, ako naš močerad zapusti svoje skrivališče, smemo z gotovostjo računati na dolgotrajno vlažno vreme. Če vidimo po gozdu laziti obilo polžev, bo skoraj dež. Na dobrem glasu kot vremenski proroki so tudi žuželke.

Kadar se poskrijejo kobilice, strički močno cvrče, se kresnice močno svetijo, so zolji, obadi in druge muhe jako sitne, tedaj se bliža nevihta. Zaraditega lahko sklepamo, zakaj je vedenje štirinogatih živali pred nevihto tako nemirno. Prav dober vremenski čut imajo čebele. Ako ima priti nevihta, se ne oddaljijo od svojih panjev, ampak iščejo v največji bližini prahu in medu. Kolikor bolj se bliža nevihta, temmanj obložene se vračajo v panje, tembolj pa so nemirne in razdražene. Ako brenčec v velikih rojih planejo domov, je izbruh nevihte gotovo pričakovati vsak trenutek. Kadar si narejajo ose gnezda v grmovju, bo lepo poletje, nasprotno pa bo, če si jih narejajo pod strehami. Če brenče sršeni še pozno v mraku, bo kmalu slabo vreme. Mravlje pobegnejo mnogo ur pred dežjem v svoja mravljišča, tako da je vse mrtvo okrog mravljišč. Visoka mravljišča v juliju — hud mraz pozimi. Ako se mravlje pridno izprehajajo, bo trajno lepo vreme.

Že v starodavnih časih so smatrali pajke za jako dobre vremenske proroke. Po njih vedenju, ali so mrežo pridno napravljali, razširjali ali počivali in se v skrivališča poskrili ali prihajali iz njih, so sklepali o trajnosti ali premembi vremena. Če se hišni pajek skriva v svoje skrivališče in pri tem moli zadek iz luknje, bo slabo vreme, nasprotno pa, ako moli prvi dve

Dober tek!

nogi in glavo iz luknje. Ako pajek križavec pridno popravlja svoje mreže in čaka sredi mreže na svoj plen, bo lepo vreme, nasprotno, ako jih podira.

Slednjič naj omenim še eno živalco, ki bi ji gotovo nihče ne prisodil proroštva, to je pijavka. Pri kopanju nekega vodnjaka so našli več pijavk, ki so jih deli v akvarij, kjer so opazovali, da so ob lepem vremenu ali popolnoma mirno ležale na dnu posode ali pa so prišle z dvema tretjinam telesa iz vode. Ako pa se je napravljalo k dežju, so se metale v vodi semtertja, in celo telo se jim je krčevito vilo. —

Poglej, dragi bralec, tudi ti v prirodo in opazuj take zanimive prikazni! Morda se ti posreči, da opaziš ti, česar še nihče ni opazil. To ti bo največje zadoščenje za tvoj trud!

Wallenstein.

Zgodovinska črtica. Napisal Ivo Trošt.

o naši domovini so se vršili v srednjem veku mnogi krvavi boji. Svetovna zgodovina se jih ne spominja, toda velikanski nasipi na nevarnih prehodih cest, razvaline, utrdbe in razna imena: grad, tabor, gradišče, zagraje ter mnogi gradovi po hribovih so glasni pomniki nekdanjih krvavih dni.

Dočim so znani po Kranjskem, Štajerskem in Koroškem turški naval, vojne celjskih grofov ter boji za Lutrovo vero in proti nji, so po Notranjskem, ki je bilo tedaj večinoma združeno z Goriškim in sploh Primorskim, še v spominu boji z Benečani.

Venezia (Benetke) se je nazivala kraljica morja in prejasne ljudovlade. Ljudem so se pa godile pod žezlom beneških dožev največje krivice. Omenjen naj bo samo znak C. X. (consiglio dei dieci = svet desetorice). Kdor mu je zapadel, ga ni rešil — pravičnega ali krivičnika — živ duh gotove smrti. Iz sodne dvorane v Benetkah so ga odvedli preko „mostu vzdihljajev“ (ponte dei sospiri) v smrt. Ta most še danes s ponosom razkazujejo Benečani tujcem.

„La regina del mare“ (kraljica morja) je imela svoja posestva in trgovinske zveze po vsem tedaj znanem svetu. V varstvo svojih koristi se je celo zvezala v medsebojno pomoč s samim Turčinom, ki je tedaj najbolj plenil in divjal po avstrijskih deželah.

„Zvonček“ bi lahko napolnil za vse leto z zgodbami beneške republike, pa so te zgodbe nevesele, grozovite in za našo domovino pogubne.

Često so udirali Benečani preko svojih mej na Kras celo do Senožec in Postojne in na Vipavsko ob reki Vipavi. Kako so si prisvojili zahodno Istro, so žive priče še danes tam malone zaslužnjeni slovenski kmetiči, ki do včeraj niso vedeli, da je sploh kdo večji gospod na svetu kot njihov „paron“